

12 maart 1915

De Belgische Nijverheid.

In een Duits blad vinden wij het eerste stuk van een gesprek, dat een correspondent, schrijvende uit het grote Duitse hoofdkwartier, heeft gehad met geheimraad Bornhardt, die bij het Duitse burgerlijke bestuur in België dienst doet.

België – zo ongeveer zegde Bornhardt – is een groot industrieland, waar veel meer dan in Duitsland de bevolking van de nijverheid leeft. Daarbij was België overwegend een land van uitvoer. Het land lijdt er nu onder, dat de uitvoer grotendeels is afgesneden en eveneens de toevoer van de nodige grondstoffen.

Het minst lijdt onder deze omstandigheden de kolenmijnbouw. De Duitsers hebben het eerst dit bedrijf weer op gang gebracht. Van de 145.000 mijnwerkers, die er in vreedstijd zijn, zijn er nu weer een 107.000 in verdienste. Maar om er zoveel mogelijk te laten verdienen wordt hun slechts half werk gegund. De enen werken op maandag, woensdag en vrijdag, de anderen op de overige dagen. De opbrengst van de mijnen is daardoor natuurlijke minder dan in vreedstijd, 35.000 ton per dag tegen 80.000.

België levert verschillende soorten kolen. De gewone brandkolen dienen voor elektrische fabrieken en waterleidingen, minder voor gasfabrieken. Er zijn over het geheel weinig kolen in België die voor de gasfabrieken geschikt zijn. In vreedstijd komen die meest uit Westfalen, maar daar is tegenwoordig aan deze kolen ook gebrek, zodat er weinig naar België gaat. De meeste kolen, die België nu naar Duitsland uitvoert, zijn antracietkolen voor de kachels. Deze gaan meest uit Charleroi en Luik te water naar de Rijn.

In België is de ijzerindustrie de tweede in betekenis. Dat bedrijf weer aan de gang te brengen is zeer moeilijk. Voor 75-80 procent werkt het voor de uitvoer. Ook valt het moeilijk het ijzererts aan te voeren. Wat er in België aan wordt gevonden, is de moeite niet waard. In vreedstijd komt ruim de helft uit Luxemburg en Frans-Lotharingen. Doordat de treinen voor militair gebruik dienen, is het nu moeilijk de grote hoeveelheden die nodig zijn van daar te laten komen. Een aantal fabrieken zijn niettemin in bedrijf genomen, niet om geld te verdienen, maar om de arbeiders werk te geven.

In de fabrieken van Cockerill te Luik wordt weer druk gewerkt. In vreedstijd leveren zij ook oorlogsmateriaal. Nu is dat niet mogelijk, want directeurs en arbeiders weigeren materiaal te maken, dat tegen hun eigen landgenoten zou kunnen worden gebruikt. En de Haagse conventie verbiedt ze tot dit werk te dwingen. Er worden nu meest bestellingen van vóór de oorlog afgewerkt. Het Duitse bestuur laat nu en dan vertegenwoordigers van de ijzerfabrieken naar Nederland gaan om bestellingen te zoeken, die met goedvinden van de gouverneur-generaal worden uitgevoerd, gelijk die uit Italië en Spanje. Er moet natuurlijk vastgesteld worden waarvoor de waren dienen, bv. dat spoorwegmateriaal voor de Nederlandse Staatsspoor dient.

Van belang zijn ook de Belgische zinkwerken. Ze brengen jaarlijks een 200.000 ton op, tegen 280.000 ton in Duitsland en een miljoen ton in de hele wereld. De grondstof komt geheel uit het buitenland. Met het beschikbare materiaal is het werk al een tijd hervat, maar spoedig zal het moeten worden gestaakt, want de toevoer van de grondstoffen uit Australië, Sardinië, Scandinavië en Californië zal wel onmogelijk zijn.

De glasblazerijen, eens de trots van België, liggen zo goed als stil, aangezien zij hoofdzakelijk voor de uitvoer werkten.

14 maart 1915

Volgens een bericht uit Luxemburg aan de Frankfurter Zeitung, zijn de verschenen coupons van de leningen ten laste van de stad Antwerpen thans betaalbaar gesteld.

De Duitse gouverneur-generaal in België heeft een waarschuwing tot de Belgen gericht, waarin hij mededeelt, dat er in de laatste tijd tal van Belgen wegens poging tot landverraad tot tuchthuisstraf zijn veroordeeld, omdat zij dienstplichtige landgenoten behulpzaam waren bij pogingen om het Belgische leger te bereiken. De gouverneur-generaal waarschuwt opnieuw tegen dit misdrijf, waarop zware straf is gesteld.

15 maart 1915

De economische toestand van België.

Brussel, 11 maart.

Het is begrijpelijk, dat de berichten omtrent de in de provincie West-Vlaanderen heersende toestanden slechts zeer schaars binnenkomen, en daarom maken wij een dankbaar gebruik van het hier volgende uit de Gentse Bien Public.

De vorming van het provinciale hulpcomité dagtekent hier van 15 november 1914, op welke datum de provincie reeds sedert weken de gevolgen van het oorlogsbedrijf ondervond. De nijverheid lag geheel stil en duizenden vluchtelingen, van overal herwaarts gekomen, vonden gastvrijheid in het West-Vlaamse land. Een daaromtrent ingesteld onderzoek leerde, dat op 15 september

1914 over 85 gemeenten niet minder dan 11.517 vluchtelingen verspreid waren en van de weldadigheid leefden; toen waren daaraan reeds bijna 86.000 frank uitgegeven. De gebeurtenissen, waarvan in de tweede helft van september en in de maand oktober de provincies Antwerpen en Oost-Vlaanderen het toneel waren, deed die toevloed nog vermeederen, zodat alle beschikbare ruimte door deze volksverhuizing werd ingenomen.

Anderzijds zijn wij voor de landbouw in het slechte seizoen en lijdt de veeteelt onder de vermindering van de veestapel en het gebrek aan voeder, terwijl kunstmeststoffen ook al niet kunnen worden aangevoerd.

De huisvlijt, in deze provincie anders zo bloeiend, staat stil en hetgeen dit hier betekent bewijst wel het feit dat de Brugse kantnijverheid in gewone tijden 3500 werksters bezigheid verschaft.

In de grote nijverheid is de toestand dezelfde, zowat een vijfde der 200 metaalbewerkers van Brugge werken 6 ½ uur per dag, de overigen zijn werkloos. In de vlasfabrieken, de bouwbedrijven en bij de houtbewerkers wordt nog maar sporadisch gearbeid, zodat die werklieden, welke tegen werkloosheid verzekerd zijn, reeds 95 percent van het hun toekomende uit de weerstandskassen ontvangen hebben.

Het vissers- en havenbedrijf te Brugge, Oostende, Blankenberge en Heist staat eveneens stil, hetgeen gedwongen staking van alle nevenbedrijven met zich brengt. De grote fabrieken van schoenwerk en lakens te Torhout en Tielt zijn gesloten.

De stad Brugge is de eerste geweest om het werk van de leniging der noden ter hand te nemen. Sedert 29 augustus tot 31 december

zijn daar 388.420 broodkaarten, 36.883 aardappelkaarten en 694.972 liters soep uitgedeeld. Dit voorbeeld vond in Tielt navolging, waar geregeld 900 gezinnen bedeed worden, en in Oostende, waar dit aantal in december en januari 4000 bedroeg. De kosten waren te Oostende 121.500 frank, welke gedeeltelijk gedekt konden worden door een naamloze gift van 75.000 frank.

Het provinciale comité ondersteunt het plaatselijk werk met kracht en gaf alleen in de maanden december en januari reeds 330.000 frank voor dit doel, terwijl zij ook oog houdt op de aanvoer van Amerikaans meel in deze streken, waarvoor zij berekent 700 ton per week nodig te hebben om 250 gram per dag en per dag en per hoofd aan de 400.000 inwoners der provincie te kunnen uitdelen. Gelukkig is hier ook een zending kleren aangekomen, welke terstond over de meest noodlijdende dorpen verspreid is.

Een andere moeilijkheid vormt hier nog de schaarste aan gerst, waardoor de bierprijzen met 3 frank per ton gestegen zijn, hetgeen voor de in deze streken zeer algemene volksdrank heel wat betekent.

Uit de provincie Oost-Vlaanderen weinig nieuws. Het oostelijk gedeelte, dat aan Antwerpen en Brabant grenst, en waar o.a. het R. K. Leidse Huisvestingscomité zulk een nuttig werk verricht, begint weer wat te herleven. Uit Geraardsbergen wordt bericht, dat de daar anders zo bloeiende sigarenmakerij (die 200 grote en kleine werkplaatsen telt) levendiger wordt, maar nog met vele moeilijkheden te kampen heeft. In Dendermonde, waar de helft der bevolking (5800 op 10.300) teruggekeerd is, worden de markten, vooral de wekelijkse veemarkt, zeer druk bezocht. Aan de wederopbouw der stad, waarvan, zoals men weet, drie vierde der huizen in puin liggen, wordt ook de hand geslagen. Het stadhuis is

weer onder dak; de straten worden opgeruimd en waar nodig verbreed, terwijl het herstellen en ophogen der kaden langs Dender en Schelde vele handen aan het werk houden. Dank zij de energiekie leiding van burgemeester en gemeenteraad, kon dit alles worden tot stand gebracht; de scholen zijn heropend, gas en elektriciteit zijn hersteld en men doet moeite de rechtbank, die naar Sint-Niklaas is uitgeweken, terug te doen keren.

Het plaatselijk steuncomité, gesteund door de nationale commissie, zorgt voor het verstrekken van voedsel, kleren en andere levensbehoeften, waardoor de stad geregeld van alles voorzien wordt, al zijn de prijzen dan ook vrij hoog, zoals 1,10 F voor een liter petroleum, 42 centiemen voor een kilo bruin en 50 centiemen voor een kilo wittebrood. Twaalfhonderd gezinnen genieten dagelijks onderstand. De kantindustrie is hier geholpen door een bestelling voor 5000 F, gedaan door het speciale damescomité uit Brussel, waarover ik u reeds berichtte.

Men meldt ons:

De fabrieken van Cockerill te Seraing zijn weer aan het werk. De enige bestellingen echter, die uitgevoerd worden, zijn opdrachten voor de Nederlandse staat en voor Nederlands Indië, in hoofdzaak voor de Staatsspoorwegen.

Men meldt ons:

De Duitsers beschouwen alle Belgen, die meegewerkt hebben om landgenoten in de gelegenheid te stellen in het Belgische leger te dienen, als landverraders. De stemming van het Belgische volk is echter zo, dat te Luik stelselmatig de Belgische jongelieden, die konden dienen en er nu rondlopen, niet meer worden gegroet.

17 maart 1915

Men meldt ons uit Maastricht:

Het Duitse bestuur in België heeft alle uitvoer naar Nederland verboden. In Luik moesten de voor Maastricht bestemde boten worden afgeladen.

De economische toestand van België.

Brussel, 15 maart.

De brieven, waarin ik een overzicht kon geven van de nu in België heersende toestanden, dagtekenen alweer van een geruim aantal weken geleden; sedertdien zijn omtrent veel, wat ik daarin kon mededelen, nadere gegevens bekend geworden, terwijl er bovendien voortdurend doorgewerkt wordt om het normale leven zoveel mogelijk te herstellen. Dit alles noopt mij de rondgang door België te hervatten; daaraan zullen mijn eerstvolgende artikelen gewijd zijn. Daar ik in mijn laatste brief het een en ander over de provincies Oost- en West-Vlaanderen kon berichten, zal het nu volgend overzicht zich bepalen tot de overige provincies, het bezette gebied, dat het generaal gouvernement vormt.

Het provinciale comité in Brabant heeft de zorg voor 30.000 behoeftigen voor zijn rekening genomen en die niet alleen van kleren voorzien, maar ook voor betere huisvesting gezorgd. Vijf werkplaatsen zijn er gesticht, te Leuven, Vilvoorde, Zoutleeuw, Aarschot en Haacht, waar voor rekening van het comité kleren gemaakt worden; hierdoor alleen reeds werden meer dan duizend werkloze mannen en vrouwen aan het werk gezet. In verschillende

plaatsen, als Vilvoorde, Kessel-Lo, Zemst, Weerde, Epepegem en elders werden de verwoeste huizen hersteld, hetgeen een uitgave van 16.610 frank met zich bracht. Zodoende heeft men voor gemiddeld 250 frank gezinnen van 10, 15 en zelfs 18 personen, welke sedert augustus in kelders en schuren leefden, een fatsoenlijk onderdak kunnen bezorgen. Te Leuven heeft de commissie voorschotten van 500 frank, tot een gezamenlijk bedrag van 10.000 frank, verleend aan kleine handelaren, welke daardoor niet meer ten laste komen van de weldadigheid, maar met voortzetting van hun nering in hun onderhoud kunnen voorzien. Waar nodig werden ook bedden en andere meubelen verstrekt.

In de provincie Brabant is het stadje Tubize, op 20 km ten zuidwesten van Brussel gelegen, een belangrijk middenpunt van nijverheid; van de 7000 inwoners vinden de meesten hun broodwinning in de grote fabrieken, welke daar gebouwd zijn en waar ook van elders vele werklieden dagelijks naar de arbeid komen. Zo heeft er de Société Métallurgique 500 arbeiders, de spinnerij Dehase 500, de Ovens van Clabecq 2000 en de grote kunstzijdefabriek 3000. Natuurlijk zijn deze getallen, voor zover de fabrieken nog werken, veel verminderd, alleen reeds daardoor dat de van elders komende arbeiders wegens de moeilijkheden van het spoorwegverkeer niet te Tubize kunnen komen, maar ook andere redenen beletten de fabrieken hun werklieden geregeld aan de arbeid te houden. In de Société Métallurgique bv. werkt slechts de helft der arbeidersbevolking. Deze 250 mannen werken in ploegen over verschillende dagen der week verdeeld, om hun zoveel mogelijk aan het werk te helpen. De directie heeft voorts voor zijn arbeiders allerlei gedaan. De gezinnen van die werklieden, die onder de wapens zijn, worden ondersteund, alle arbeiders kunnen aan de fabriek steenkool krijgen, te betalen na de oorlog. Ingenieurs en kantoorpersoneel staan een zeker percentage van hun loon af

voor een hulpkas, waardoor tweemaal per maand aan de werklieden uitdelingen van aardappelen, vlees, rijst, koffie, enz. kunnen worden gedaan.

Bij de fabriek van Clabecq heeft men de arbeiders werk gegeven door twee hoogovens te doen bouwen en oude te doen afbreken, terwijl de pletterij binnenkort gedeeltelijk weer aan het werk wordt gezet.

De kunstzijdefabriek heeft geruime tijd door kunnen werken, maar is tenslotte toch gedwongen geweest te sluiten. Ook hier stelt de directie alles in het werk om de arbeiders voor armoede te behoeden en verstrekt wekelijks geldelijke bijdragen van zes tot zestien frank, naar gelang de grootte van de gezinnen.

De spinnerij Dehase is eveneens gesloten.

Uit de Kempen, waar de toestand op een gegeven ogenblik zeer treurig was, komen ook betere berichten. De aanvoer van meel geschiedt er nu geregeld en ook de industrie herleeft er wat. Naar verluidt zouden de eigenaars van steenbakkerijen er een syndicaat vormen met een kapitaal van 800.000 frank om het bedrijf weer op gang te brengen. In de Limburgse kolenmijnen wordt, al ik het ook weinig, doorgewerkt. In die van Winterslag en Waterschei werkt men wat aan de putten; twintig man zes tot zeven uur per dag, maar op verminderd loon, en ook te Zwartberg werken een paar man. Zo ziet men overal loffelijken pogingen, met weinig gunstig gevolg dikwijls, om het werk aan de gang te krijgen en zijn het vooral de werkgevers, welke dank verdienen dat zij van hun kant alles doen om de nood te verminderen.

Ook te Luik vindt men dat gelukkige verschijnsel. In de grote fabriek van de Vieille Montagne krijgt elke arbeider per gedwongen rustdag

1,25 F, maar sedert januari is het werk enigszins hervat en heeft een beperkt aantal arbeiders weer aan de arbeid kunnen gaan; het loon is zo verdeeld, dat ieder per maand er een gedeelte van trekt. De kopergietery Perlot te Chenée staat nog stil, evenals de fabriek Chaudoir te Grivegnée, maar beiden geven uitkeringen van 1 F à 1,25 F per dag aan hun arbeiders. Dit laatste geschiedt ook op grote schaal in de bekende kristalfabriek te Val-Saint-Lambert, waar op een werkliedenbevolking van 5000 man, slechts een zeer klein gedeelte aan de arbeid is kunnen blijven. Daartegenover staat dat de grote fabrieken van Peltzer te Verviers gedwongen zijn geweest het werk te staken en hun deuren te sluiten.

In de stad Luik zelf wordt het leven duurder. Enkele prijzen zijn: aardappelen 18-20 F, en zelfs 22 F per 100 kilo, vet 3 F per kilo, spek 3,40 F per kilo, ham 3,75 tot 4 F per kilo. Talrijk zijn dan ook de gezinnen, die hier en elders hun laatste hulpmiddelen zien verminderen. Wel doen de grote industriëlen, ik wees er reeds op, hun best aan al deze ellende tegemoet te komen, maar de kleinere werkgevers, die zelf het meeste onder de huidige omstandigheden lijden, kunnen hun ondergeschikten natuurlijk niet te hulp komen. Talrijk zijn dan ook zij die zich tot het Hulpcomité wenden om voorschotten van 40 tot 50 F te vragen op Belgische of stedelijke rente en dergelijke papieren, terwijl de Spaarbank, die sedert 6 oktober weer geopend is, dagelijks aan inleggers hun spaarpenningen terug heeft te betalen, zodat het te vrezen is dat ook de houders van spaarbankboekjes spoedig armlastig zullen worden.

Het provinciale comité doet wat het kan en heeft alleen in de maand januari 317.500 kg steenkool en 84.000 kg aardappelen uitgedeeld; gedurende die tijd werd in het arrondissement Luik

55.000 F geldelijke onderstand verleend, in dat van Verviers 18.000 F, te Hoei 20.000 F en te Waremmé 7500 F.

Tot slot nog enkele woorden over Vlaanderen. Reeds herhaaldelijk heb ik er op gewezen voor welke reusachtige eisen de geldmiddelen der steden zich in de tegenwoordige omstandigheden geplaatst zien; de Bien Public van gisteren geeft nu het volgend overzicht van de Gentse begroting van 1915.

De gewone ontvangsten bedragen 14.064.791,67 F, de buitengewone 1.312.144,46 F, samen 15.376.936,13 F. De gewone uitgaven worden begroot op 14.889.672,55 F, de buitengewone op 1.383.303,35 F; totaal 16.272.975,90 F. Het nadelig saldo is derhalve 896.039,77 F. Burgemeester en wethouders stellen voor dit saldo voorlopig te vinden uit hetgeen nog beschikbaar is van vroegere leningen, welke som 929.300,75 F bedraagt, zodat nog 32.697,53 F over zou blijven.

Daarnaast is een speciale oorlogsbegroting opgemaakt, betreffende de onvoorziene uitgaven welke een gevolg zijn van de oorlog. Daarop komen voor: aan uitgaven 35.604.288,33 F, latende een nadelig saldo van 3.563.808,63 F, door lening te dekken.

Enkele posten van deze oorlogsbegroting luiden als volgt.

Uitgaven. Militaire opeisingen vijftien miljoen frank, werken aan de havens twee miljoen frank, bijdragen aan het werklozenfonds, jaarlijkse bijdrage 30.000 F, bijzondere bijdrage in december 132.600 frank, steun aan de werklozen een miljoen frank, werk der voeding en vluchtelingen 4.500.000 frank, stedelijk aandeel in het nationaal comité der voeding anderhalf miljoen frank, stedelijke ambulance 10.000 F, bijzondere subsidie aan het bureel van weldadigheid 50.000 F, voorschotten aan verschillende gemeenten

twee miljoen, idem aan banken twee en een half miljoen, idem aan de Hulpbank 780.000 F, idem aan de coöperatieve vereniging Vooruit 800.000 F, idem aan syndicaten 30.750 F, idem aan buitenlandse studenten 10.000 F, voorschotten aan gezinnen der soldaten drie miljoen, vergoeding voor aan huizen toegebrachte schade bij het begin van de oorlog 60.000 F, stedelijke diensten, brandweer, slachthuizen, supplementair personeel 425.000 F.

Ontvangsten. Verkoop van door de stad aangekochte levensmiddelen twee miljoen, giften van particulieren 700.000 F, vermeerderde belasting in het slachthuis 560.000 F, belasting op steenkool 200.000 F, idem op het bier 48.000 F, idem voor de politie 50.000 F, idem voor de honden (vermeerderd) 30.000 F, idem op de afwezigen 20.000 F, idem op piano's 20.000 F, idem op paspoorten en duiven 50.000 F, nieuwe havengelden 430.000 F.

Men ziet dat de opbrengsten der nieuwe en der verhoogde belastingen wel belangrijk zijn, maar in geen deele voldoende om de hoge, nieuwe lasten te dekken. Het beheren der gemeentelijke financiën is in deze tijden dan ook een allesbehalve gemakkelijk werk, waar het volstrekt onmogelijk is de ontvangsten met de steeds stijgende verplichte uitgaven gelijke tred te doen houden.

18 maart 1915

Uit Brussel wordt aan de te Havre uitkomende XXe Siècle gemeld, dat von Bissing, de Duitse gouverneur-generaal in België, een nieuw besluit heeft uitgevaardigd ten opzichte van de toepassing van de belasting op de afwezige Belgen. Volgens het nieuwe besluit moeten de gemeentebesturen lijsten van de afwezigen opmaken en de redenen der afwezigheid opgeven. Vrijgesteld om het tienvoudige bedrag der belasting te betalen worden militairen en

staatsambtenaren, die uit hoofde van hun ambt afwezig zijn; zij, wiens woningen verwoest of onbewoonbaar zijn en zij, wiens woningen door het burgerlijk of militair bestuur ingenomen zijn.

De lijsten der afwezige Belgen moesten de 15^e dezer gereed zijn. Er wordt de afwezigen een termijn, men denkt van drie maanden, toegestaan, om alsnog in beroep te komen.

19 maart 1915

Geteisterd België.

Men schrijft ons:

Het is eigenaardig, dat de algemene indruk, die men krijgt op een reis door het zogenaamde "Okkupations"-gebied van België, zo geheel anders is, dan hetgeen men er zich van voorstelt.

Het spreekt vanzelf, dat de verwoeste huizen, steden en dorpen nog niet hersteld zijn, ofschoon men overal ijverig in de weer is, op te ruimen, te herstellen en zelfs nieuw op te bouwen, waardoor die verwoestingen reeds nu, en weldra zal dit in nog grotere mate het geval zijn, veel minder indruk maken dan in de eerste weken na de val van Antwerpen. Verbaasd staat men echter, dat men, met uitzondering van de geheel geraseerde gedeelten rond forten, op het land bijna geen sporen van de oorlog meer vindt. Men zoekt tevergeefs de loopgraven en verschaningen of de sporen van voor zes maanden over de landerijen getrokken legers. In plaats daarvan vindt men overal de beploegde en bezaaide velden. De landbouwer gaat rustig zijn gang alsof er niets gebeurd ware.

Op marktdagen is het in vele plaatsen reeds weer druk. In Luik scheen het bekende vrachtwagenverkeer nauwelijks verminderd.

Ook in het, na de val van Antwerpen zo uitgestorven Leuven en Mechelen, is er weer vertier gekomen. In eerstgenoemde plaats vond ik midden tussen de bouwvallen van de binnenstad een keurig nieuw restaurant opgetrokken, waar men voor een paar franken een uitstekend middagmaal kreeg. Ook is het opmerkelijk dat men in de restaurants noch aan de spijskaart, noch aan de prijzen veel van gebrek bemerkt. Het gebrek schijnt uitsluitend te bestaan in gebrek aan voedsel voor de kleine man.

Ook de wegen worden op vele plaatsen weer behoorlijk onderhouden en zelfs geheel vernieuwd, en, behalve in dorpen en steden, bemerkt men weinig van Duitse soldaten, in één woord, op het platteland kan men, oostelijk van Antwerpen en Brussel zich niet voorstellen dat er de oorlog gewoed heeft en men zich in bezet gebied bevindt.

De firma Henri Leten te Brussel is wegens overtreding van het verbod tot het doen van betalingen aan Engeland tot een geldboete van 20.000 mark veroordeeld.

Uit België.

Berlijn, 19 maart. Aan het Berliner Tageblatt uit Luxemburg:

Het Belgische ondersteuningscomité is voornemens er bij de Belgische gemeenten op aan te dringen, dat werken van openbaar nut uitgevoerd worden, opdat de arbeiders werk krijgen. Het nationale comité wil zo nodig de gelden voorschieten en werklozen geldelijk ondersteunen.

20 maart 1915

Berlijn, 20 maart. De Vossische Zeitung verneemt uit Brussel:

De sterke vraag uit het buitenland naar glas heeft het de Belgische glasfabrieken mogelijk gemaakt een goed deel van hun voorraden uit te voeren. Er zijn op deze wijze gunstiger voorwaarden voor de herleving van het bedrijf geschapen, vooral omdat de prijzen hoger zijn als voor de oorlog. Het gebrek aan grondstoffen is echter een beletsel om het bedrijf grotere omvang te geven.

22 maart 1915

De Belgische circulatiebank.

Wolff's Bureau seint uit Brussel.

Voor de eerste maal bevat de bankstaat van de afdeling voor de uitgifte van biljetten der Société Générale de Belgique ook de post beleningen op saldi in het buitenland, welke saldi, zoals bekend, ook als dekking van de in omloop zijnde biljetten gerekend mogen worden.

23 maart 1915

Berlijn, 22 maart. Het Duitse spoorwegbestuur te Brussel deelt aan het publiek mee dat wanneer behalve de ingevoerde tariefsverlaging voor goederenvervoer niet een vlotter personenvervoer wordt ingevoerd, dit de schuld is van de Belgische staat, daar bij de intocht der Duitsers in België 2500 locomotieven naar Frankrijk zijn weggevoerd.

De Belgische landbouw.

De vorige week heeft in Den Haag onder voorzitterschap van de heer Aug. Dupont, de eerste bijeenkomst van de commissie voor het belang van de Belgische landbouw plaats gehad.

Na in de herinnering te hebben gebracht hetgeen het Belgisch Comité tot op heden gedaan heeft, en medegedeeld, dat dit comité zich in veertien verschillende afdelingen heeft moeten splitsen, heette de voorzitter de talrijke aanwezige Belgische autoriteiten hartelijk welkom. Hij stelde vervolgens in korte woorden het doel en het plan van deze nieuwe commissie vast.

Een eerste afdeling zal Hollandse groenten- en bloemkwekerijen en verder alle inrichtingen, welke op de landbouw betrekking hebben, gaan bezichtigen. De Belgen, die deze bezoeken, bijwonen, zullen er het grootste belang uit trekken. Het comité heeft zich reeds de steun van de Hollandse overheden verzekerd, om deze bezoeken te vergemakkelijken. De eerste afdeling kan zich ook met enige inrichtingen uit de landbouwnijverheid bezig houden en het plan bestuderen om de onbeplante gronden vruchtbaar te maken. Op dit punt ook kunnen de Belgen nog veel van Holland leren.

De tweede afdeling zal zich speciaal bezig houden met de materiële exploitatie van landbouw, de graanzaden, de meststoffen, de werktuigen, de wederopbouw van de hoeven, het bestuderen van modelinrichtingen, enz.

Na een onderzoek van de ogenblikkelijke behoeften van ons land te dien opzichte, zal deze afdeling de middelen trachten te vinden, om zo veel doenlijk aan de herleving der landbouwnijverheid in België mee te werken, zodra de oorlog geëindigd zal zijn.

De voorzitter haalt de punten van dit programma aan, waarvan verscheidene punten mogelijk zijn geworden door de heer Herman Holseloos.

De derde afdeling zal de hernieuwing der veeteelt tot doel hebben. Zij zal zich dus moeten op de hoogte stellen van de huidige toestand

in de verschillende Belgische provincies en, met de medewerking van de regering, maatregelen nemen die zullen mogelijk maken, zodra de grenzen heropend zullen zijn, aan België het vee terug te geven, dat heden geheel verdwenen is.

De voorzitter eindigt met een warme oproep aan alle Belgen, hetzij eigenaar, landbouwer of industrieel, die belang stellen in de toekomstige landbouw in België. Allen moeten meewerken aan deze nieuwe instelling, die veel tot stand kan brengen van nationaal belang.

De heer Goelens zet het programma uiteen. Hij hecht veel waarde aan de melknijverheid, welke het voorwerp van een belangrijke studie kan zijn voor een vergelijking van de wetgeving in België en Holland. In Holland is men er in geslaagd de levering van de melk zuiver en gezond te verzekeren; en niets staat ons in de weg om in ons land tot het zelfde resultaat te komen.

Spreker behandelt vervolgens ook de instelling van “plans types” van middelmatige boerderijen en kleine pachthoeven, met samenwerking der maatschappij voor het heropbouwen van steden en dorpen in België; verder de aanplanting van bosven waarvoor het nuttig zou zijn, dat de commissie zich in verbinding stelde met de Nederlandse Heidemaatschappij.

Hij eindigt met de voorzitter dank te zeggen voor de ijver en de toewijding, welke hij steeds in het belang van zijn landgenoten toont, waarop men vervolgens overgaat het bureau te kiezen. Gekozen worden tot voorzitter: de heer Aug. Dupont, tot ondervoorzitter: de heren Herman Hoseloos en C. Breuls de Cartier, secretarissen: Alb Goudrezon, Georg Goelens en T. Rijsiger, leden:

Caron, Léon Peers, Arth Buysse, volksvertegenwoordigers O. Buysse, Louis Dierckx, Marcel Walckiers.

De heer Dupont bedankt de aanwezigen namens zijn collega's. Hij maakt bekend dat de Belgische regering zich bereid verklaard heeft de pogingen van het comité in dit zo nuttig werk te steunen. De heer Breuls de Cartier wijst op het nut van een onderzoek betreffende de landbouwverzekering tegen oorlogsgevaar.

De heer Dierckx behandelt het vraagstuk van de Belgische paarden en vestigt de aandacht op het nut van een bezoek aan de inrichtingen van de Nederlandse Heidemaatschappij te Utrecht.

De heer Rijsiger stelt voor om bij de bestaande afdelingen een bijzondere afdeling te voegen, welke zich zal bezig houden met landbouwhuishoudkunde en wetgeving. Wat het landbouwkrediet betreft, zijn er maatregelen te nemen, welke de omstandigheden uiterst dringend maken. Spreker houdt zich bezig met een plan van huurcontract voor landbouw en invoerrechten op het vee.

De vergadering keurt algemeen de aanstelling van deze vierde afdeling goed. Er wordt dadelijk overgegaan tot het indelen der leden over de verschillende afdelingen.

De vergadering werd besloten met enige woorden van de heer baron Peers, die beroep doet op de medewerking van alle Belgen, om dit even uitgebreid als belangrijk werk, door het Belgisch comité ondernomen, zo goed mogelijk te doen slagen.

Personen, welke wensen aan dit werk mee te helpen, worden verzocht zich schriftelijk te wenden tot het secretariaat Noordeinde 124, Den Haag.

De gemeentebesturen van het door de Duitsers bezette gebied in België hebben bevel ontvangen een lijst op te maken, bevattende de Belgische inwoners van hun gemeente, die voor 1914 ten bate van de staat, voor een hogere persoonlijke belasting zijn aangeslagen dan honderd frank, opcentiemen inbegrepen, en die voor de 1^e maart 1915 in hun Belgische woonplaats niet zijn teruggekeerd.

Een eenvoudige tijdelijke terugkomst, welke blijkbaar niet het gevolg is van het voornemen duurzaam verblijf te houden, kan niet worden beschouwd als een terugkeer in de woonplaats. In geval meer dan een woonplaats in het land betrokken wordt, wordt de hoofdwoonplaats alleen in aanmerking genomen, en in geval van twijfel, de winterwoonplaats.

Niet als vrijwillige afwezigen worden beschouwd: De militairen en de staatsagenten, die op grond van hun betrekking, verplicht waren België te verlaten. De gevangen gehouden Belgen of die, welke hun woning moesten ontruimen. De belastingplichtigen wiens woningen vernield, onbewoonbaar of geheel door militairen of burgerlijke agenten betrokken zijn.

De lijsten der afwezige Belgen moesten de 15^e maart gereed zijn en aan de bevoegde ontvangers van belastingen opgezonden.

De commissie, belast met het onderzoek der aangifte tot de persoonlijke belasting, beslist of de door de verordening gestelde belastingsvoorwaarden vervuld zijn. Over het algemeen zullen redenen van persoonlijke aard niet verschonen, en, uit dien hoofde, mag er geen vrijstelling verleend worden.

Uiterlijk de 1^e april aanstaande zal het kohier, tot het invorderbaar maken door de ontvanger aan de provinciale bestuurder der belastingen overgemaakt worden.

De bezwaren en klachten moeten binnen de drie maanden na kennisgeving van de aanslag ingediend worden. Indiening van bezwaren schorst de betaling der belasting niet.

Het schijnt dat het Amerikaanse ondersteuningscomité onlangs nieuwe pogingen heeft aangewend bij de Engelse regering, ten einde vrije toevoer in België te verkrijgen van de nodige hoeveelheid petroleum om aan de bevolking van stad en dorp de verlichting van hun woningen, en aan de gemeenten die van hun straten en wegen te kunnen verzekeren, schrijft het Vlaamsche Nieuws. De Duitse overheid had voor deze invoer dezelfde waarborg gegeven als voor de levensmiddelen, welke thans uit Amerika aangevoerd worden. Zij beloofde namelijk dat de aldus ingevoerde petroleum noch naar Duitsland opgestuurd, noch voor het leger zou aangewend worden, en voor dit artikel hetzelfde recht van controle zou toegestaan worden als voor het meel van het Amerikaanse comité, dat is het recht van toezicht tot bij de verbruiker.

De Engelse regering heeft dit nieuwe verzoek echter niet ingewilligd en houdt haar vroegere weigering staande.

De Nederlandse regering, eveneens over deze kwestie getoetst, heeft, volgens het Vlaamsche Nieuws, verklaard dat, hoe gaarne zij zulks ook zou doen, zij zich de uitvoer van petroleum van Holland naar België niet kan veroorloven, daar Engeland haar bedreigd had in dit geval de petroleumbevoorrading van Holland te doen

ophouden, zelfs als zij de verzekering gaf deze wederuitvoer slechts naar België toe te laten.

Op dit ogenblik is België totaal van deze nuttige brandstof beroofd.

Zoals men weet, is het toezicht aan de Belgische grens zeer scherp, ten einde te beletten dat Belgische vrijwilligers het land verlaten om dienst te gaan nemen bij de Verbondenen; niet alleen worden de ouders der dienstplichtige Belgen met zware straffen bedreigd, mochten hun zonen de grens overschrijden, maar bovendien wordt er een waakzaam oog gehouden op allen, die geneigd zouden kunnen zijn, de dienstneming van hun ondergeschikten te bevorderen. In het begin der vorige week is, naar wij in de Nieuwe Gazet lezen, een tramontvanger uit de Brusselse omgeving tot een jaar gevangenisstraf veroordeeld, omdat hij aan drie jonge Belgen de weg had gewezen naar Gent, van waar ze de Hollandse grens konden bereiken.

Zo ook heeft het personeel van het departement van financiën zich te verantwoorden gehad. Tal van hogere ambtenaren uit dit ministerie, onder wie de directeur-generaal der douanen, de directeur en de controleurs der contributies en douanen in de provincie Luik werden gevangen gezet. Naar aanvankelijk verteld werd, was hun ten laste gelegd, dat zij de onder hen geplaatste douanebedienden de nodige gelegenheid hebben verschaft om het Belgische leger in Frankrijk te vervoegen. Zij zouden aan de weerbare douaniers – deze zijn trouwens voor het merendeel oudsoldaten – verlofpassen voor lange termijn hebben verstrekt; waardoor zij zich van hun post konden verwijderd houden, zonder eigenlijk opspraak te verwekken.

Die zaak schijnt echter volgens de Nieuwe Gazet overdreven voorgesteld te zijn, aangezien de tolbedienden in kwestie tot het leger behoorden en bij het uitbreken van de oorlog te laat in het bezit zijn gekomen van het hun toegezonden order om als reservisten hun korps te verwoegen. Zij vervulden namelijk juist aan de Duitse grens hun ambt en waren van elke verbinding met het Belgische leger afgesneden. Naar het Antwerpse blad verneemt, zou de directeur-generaal der douanen reeds op vrije voeten zijn gesteld.

De economische toestand van België.

Brussel, 28 maart.

Te Brussel, waar het hoofd van het gezin een identiteitskaart krijgt om recht op bedeling te kunnen hebben, zijn tot nu toe honderdduizend van die kaarten afgegeven, zodat men het aantal behoeftigen in Brussel en voorsteden op 400.000 kan begroten. Op 31 januari waren aan volwassenen meer dan dertig miljoen porties soep uitgedeeld, hetgeen een uitgave van rond drie miljoen frank met zich bracht; in de 38 gelegenheden, waar de "Petites Abeilles" zich met kindervoeding bezig houden, hadden de kleinen bijna een miljoen porties soep ontvangen. Deze getallen geven een denkbeeld van de reusachtige eisen, die de voeding van een stad als deze stelt. Nog nader bevestigen dit de bijna vijf miljoen kilogram meel in januari verbruikt, waardoor elke inwoner gemiddeld per dag over 150 gram kon beschikken. De tot einde januari uitgereikte kleren vertegenwoordigden een waarde van bijna 700.000 frank.

Te Mechelen, waar, ik meldde het reeds, de armoede zeer groot is, komen van de 34.000 inwoners, die op dit ogenblik in de stad zijn, er niet minder dan 29.000 aan de gemeentelijke soeputdelingen;

cijfers, die wel geen nadere toelichting of bespreking behoeven, maar bedroevend zijn in hun eenvoud. Vele handen worden aan het opruimen te werk gesteld en verdienen daarmee 1,50 F per dag, maar elke werkman mag maar drie dagen per week werken om voor de anderen de spoeling niet te dun te maken.

In Henegouwen, het grote nijverheidscentrum, blijft de toestand eveneens moeilijk, ondanks de vele hulp ook hier van alle zijden geboden. Zoals men weet, leeft de bevolking daar hoofdzakelijk van de kolennijverheid en nu hebben de mijnbezitters gedaan wat zij konden om de werklieden aan de arbeid te houden, zodat er drie, vier en zelfs vijf dagen per week gewerkt kon worden. Nu de winter echter achter de rug is, beginnen de voorraden zich op te hopen en bestaat er vrees, dat de exploitatie der mijnen stilgezet zal moeten worden, tenzij men de uitgedolven producten op snelle wijze kan vervoeren. Tot dit doel heeft nu dezer dagen een groep mijn eigenaars zich verenigd om, althans in de Borinage, met gehuurd Duits materieel, het spoorwegnet te kunnen berijden. Zodoende hoopt men de voorraden wat te kunnen doen slinken. En dat dit nodig is, bewijzen alweer cijfers. Een week geleden bedroeg de voorraad in de Borinage 250.000 ton, waarvan hij enkele maatschappijen 30 tot 35.000 ton, en dit zijn vooral fijnere soorten, anders bij de nijverheid in gebruik.

Ook in de metaalnijverheid is er weinig verandering. De grote fabrieken staan stil en enkele kleinere werken, maar op zeer bescheiden schaal. In de porseleinfabrieken is hervatting ook uitgesloten wegens gemis aan grondstoffen, al zijn er bestellingen binnengekomen; te Manage zijn de glasfabrieken van Michotte gedeeltelijk heropend. Wat de steengroeven betreft, hier is stilliggen eveneens regel; de groeven van Lessen en Quenast zijn sedert het uitbreken van de oorlog gesloten, en eerstgenoemde

houdt enkele mannen aan het werk door het leveren van steengruis voor verharding van wegen en dergelijke, terwijl die te Ecaussines voor uitvoer naar Holland schijnt te werken. In de laatste tijden schijnt ons land ook afnemer te zijn van vensterglas, waardoor de voorraden tegen goede prijzen konden worden opgeruimd, maar verder is het niet gekomen, want gebrek aan grondstoffen verhindert ook hier hervatting der fabricatie.

In de streken rondom Charleroi wordt nu bijzondere aandacht aan de landbouw gewijd. Om reeds eerder uiteengezette redenen zal de bietencultuur er dit jaar worden vervangen door gerst- en aardappelenbouw, terwijl haver reeds in gewone tijden in voldoende mate wordt uitgezaaid. De wijze van verdeling van zaden en pootaardappelen en van de nodige meststoffen vormt nog het onderwerp van besprekingen tussen de betrokken gemeenteoverheden. Verder worden op grote schaal lezingen gehouden om de bevolking in te wijden in de geheimen van land- en tuinbouw en haar te leren de bodem zo vruchtdragend mogelijk te maken.

Dat met dit alles het leven in Henegouwen moeilijk is, spreekt vanzelf. De prijzen der levensmiddelen zijn hoog gestegen; te Bergen en Charleroi kosten 100 kg aardappelen nu tot 46 F, dit wil zeggen een stijging van 3 tot 5 F in korte tijd, en te Holy is deze prijs zelfs van 15-22 F. Uit vele, vooral afgelegen dorpen komen dan ook talloze klachten, zodat het provinciale comité in Henegouwen een moeilijker taak heeft dan een der zustercomités. Gelukkig echter, dat het op de hulp mag rekenen van alle hoofdpersonen op het gebied van handel en nijverheid uit de provincie, die niet alleen financieel, maar ook met hun persoon vol ijver gereed staan om te helpen, waar te helpen valt. Bij alle reeds bestaande

hulpverenigingen is er nu weer een te Charleroi gesticht, die zich in het bijzonder de kindercare ten doel stelt.

De vraag hoe in deze tijden de kinderen, onze hoop voor de toekomst, zowel materieel als moreel de stormen, die over onze tijd heen razen, te doen doorstaan, is wel een der meest belangrijke van alle vragen, die de gemeenschap nu gesteld worden. Op verschillende wijzen wordt dit werk ter hand genomen en gecentraliseerd bij de vereniging L'Oeuvre de l'Aide et Protection de l'Enfance, die alle aanvragen die uit de provincie binnen komen tracht op te lossen, en bovendien afgevaardigden uitzendt naar alle toegankelijke streken van België, om het lot der kinderen, vooral van die, welke door de kinderrechtbanken in gezinnen geplaatst zijn of door publieke lichamen of private gestichten gehuisvest worden, te onderzoeken en daarover verslag uit te brengen.

Het vervoeren van kinderen naar ons land, zoals dit o.a. in de laatste maanden op grote schaal door het Leidse R. K. Huisvestingscomité is ter hand genomen, vindt hier te lande geen onverdeelde instemming. Deze zaak lijkt mij voor ons van voldoende belang, om de Belgische zienswijze daaromtrent hier enigszins uitgebreid weer te geven, daar ook hier weer slechts uit wederzijds begrijpen het waarden van elkaars handelingen kan voortspuiten.

Het volgende vertaal ik uit de Gentse Bien Public (Kath.) van gisteren. Het nationale comité van steun en voeding (dit is het Belgische centrale hoofdcomité – Corr.) zendt ons het volgende communiqué: De onderafdeling Aide et protection de l'enfance heeft zich bezig gehouden met het gevaar dat er kan schuilen in het systematisch naar het buitenland zenden van behoeftige of verlaten Belgische kinderen. Liefdadige personen nl., wiens edelmoedige bedoelingen niet in twijfel mogen worden getrokken,

hebben gemeend nuttig werk te doen door het onder dak brengen in Nederland van Belgische kinderen, wiens ouders zijn verdwenen of te arm zijn om hen verder te onderhouden, te bevorderen. Deze kinderen, in verschillende gemeenten ondergebracht, zijn reeds verscheidene duizenden in getal. Nu spreekt het vanzelf dat het hoogst nuttig is, dat een Belgische commissie zich het lot aantrekt van die kinderen, welke op het ogenblik in Nederland zijn. Daartoe strekkende pogingen moeten zeer zeker aangemoedigd worden, maar het bezoeken en het toezicht houden op onze kinderen, die nu in de vreemde leven, is een andere zaak dan het vermeerderen van hun aantal. Uit vaderlands en economisch oogpunt vormt het landverhuizen van een groot getal jonge kinderen een gevaar, dat in het oog valt. Eerst in uitzonderingsgevallen, waarbij hetzij door bemiddeling van publieke of private lichamen, hetzij door het Nationale Comité het onderhoud van die kinderen in België niet zou kunnen worden gewaarborgd, zou men tot dit uiterste en bijna wanhopige middel zijn toevlucht mogen nemen. Men mag immers niet uit het oog verliezen, dat hoe groot ook de waarborgen zijn die daaromtrent gegeven werden door de personen, die met zoveel toewijding en edelmoedigheid de zorg der kinderen op zich nemen, een zeer groot aantal van die kinderen niet meer in het vaderland terug zal keren, te meer waar voor velen van hen het gezin verwoest is door de dood of het verdwijnen van de ouders.

Wij dringen er dus zeer ernstig op aan dat zulk een beweging slechts met de grootste omzichtigheid zou worden uitgevoerd en brengen in herinnering dat ze de onderafdeling voor kindercare juist gevormd hebben om te hulp te kunnen komen aan publieke en bijzondere personen, die zich de kindbescherming tot doel willen stellen. Bovendien zullen wij subsidies verlenen om deze personen in staat te stellen het liefdewerk voort te zetten; men behoeft zich

dan slechts tot ons te wenden, alle aanvragen worden onderzocht en opgelost.

In het algemeen – voegt de Bien Public hier aan toe – moet men het standpunt van het Nationaal Comité beamen. De uittocht der kinderen levert gevaren op, welke trouwens niet hoofdzakelijk van economische of vaderlandse aard zijn (men moet denken dat de katholieke Bien Public aan het woord is – Corr.). Behalve in gevallen van ongeschiktheid en onwaardigheid der ouders biedt de huiselijke haard de gunstigste voorwaarden voor de opvoeding der kinderen; de school vult aan en herstelt wat er in de opvoeding en in het huishouden voor onvoldoende en gebrekkigs mocht zijn, maar zij kan het gezinsleven niet vervangen. Te meer moet dus het plaatsen der kinderen in het buitenland afgeraden worden.

Anderzijds hebben de ouders tot plicht hun kinderen te voeden en op te voeden; door het vervullen van deze plicht worden de familiebanden nauwer toegehaald, terwijl nalatigheid in deze plichtsvervulling verslapping en verbreking van die banden met zich brengt. Men moet de ouders, die zonder volstreekte noodzakelijkheid de kinderen van zich verwijderen er dan ook aan herinneren dat zij zich zodoende zelf van het hart van hun kinderen vervreemden. Evenwel kan men zich afvragen of, op dit ogenblik in vele gevallen de volstreekte noodzakelijkheid niet als verontschuldiging kan worden aangevoerd. Ontaarde ouders zijn uitzonderingen; - in het algemeen kunnen zij hun kleinen niet zonder hartzeer zien vertrekken. Leggen zij zich echter bij een gedwongen scheiding neer, dan is het omdat zij geen kleding en voedsel meer voor hen hebben. Wij kunnen er zelfs aan toevoegen dat de volstreekte noodzakelijkheid voorondersteld mag worden, wanneer de kinderen voor onbepaalde tijd naar het buitenland worden gezonden, maar zouden dit niet willen beweren van die

ouders, welke hun kinderen onderbrengen in naburige gestichten, waar zij ze telkens kunnen bezoeken. Het binnenlands onderbrengen schijnt ons evenzeer af te raden als dat in Nederland.

Uit economisch en vaderlands oogpunt moet men de invloed van een verblijf in het buitenland niet overdrijven; de ouders zullen hun kinderen terugroepen, zodra de normale omstandigheden weergekeerd zijn. Die kinderen zijn dus noch voor België noch voor de nationale arbeid verloren, behalve wellicht wanneer de ouders dood of verdwenen moesten zijn.

Al delen wij niet volkomen het pessimisme van het Nationale Comité, zo hebben wij met grote voldoening zijn mededeling gelezen die te dezer zake aan de pers gedaan werd. Wij zien daarin een nieuw bewijs van de zorg, welke het comité voor het verlichten der noden heeft en zullen met instemming de maatregelen begroeten, welke het zal nemen om aan de ongelukkige kinderen der behoeftige gezinnen niet alleen voedsel, maar ook een goede opvoeding in het gezin te verzekeren.

Tot zover de stemmen uit België; hun opmerkingen zullen in ons land zonder twijfel met aandacht vernomen worden, daar het Belgisch standpunt ons in deze zaak niet onverschillig kan laten.

24 maart 1915

De broodprijs in Antwerpen is thans vastgesteld op 47 centiemen per kilo.

Ten einde het gebrek aan veevoeder te bestrijden, acht het gemeentebestuur van Antwerpen het volstrekt noodzakelijk, allerlei keukenafval als voeder bruikbaar te maken. Te dien einde wordt een beroep gedaan op de bereidwilligheid van al de

inwoners, om de afval van groenten en vruchten, en in het algemeen die afval, welke zou kunnen gebruikt worden als veevoeder, niet meer in de vuilnisbakken, noch op straat te werpen. De inwoners worden dringend aangezocht, de keukenafval te bewaren, om hem ter beschikking der melkboeren te stellen.

25 maart 1915

Een correspondent aan de Zeeuws-Belgische grens deelt ons mee:

In de nacht van maandag op dinsdag is het aan twee personen, na bijna onoverkomelijke bezwaren, gelukt door de Duitse linie heen te komen. Zij waren in het bezit van een groot aantal brieven, welke zij hadden meegebracht om inlichtingen in te winnen omtrent het lot van familie welke nog hier in de streek vertoeft, of ook wel om deze op de hoogte te stellen hoe de achtergeblevenen het maakten.

Over het algemeen genomen was er voor het ogenblik geen gebrek aan levensbehoeften in de kustplaatsen, vanwaar deze personen waren gekomen, hoewel het er overvol is met soldaten. Onder de gegeven omstandigheden waren zij nogal tevreden over de behandeling en de omgang met de Duitse bewakingsposten.

In de benedengedeelten der aan de zee gelegen plaatsen konden zij zich vrijelijk bewegen totdat de avond invalt, maar er is geen kijk op om eens op de dijk of in de duinen te komen, daar wordt ieder streng geweerd. Schade was er nog weinig aangericht. Wel worden de bewoners dikwijls verontrust door het schieten of door vliegmachines of als er maar iets verdachts te zien is op zee. Steeds was het een heen en weer trekken der soldaten. Alleen wordt er geklaagd over het veelvuldige rekwireren van verschillende goederen. Evenwel is in de laatste tijd hierin enige verandering te

bespeuren, daar vrij wat wordt aangevoerd, mogelijk van de achteraf liggende dorpen en steden.

De economische toestand van België.

Brussel, 22 maart.

Ter voortzetting van ons overzicht over de thans in België heersende toestanden mogen hier in de eerste plaats nog enige gegevens volgen, welke ons doen zien hoe het tegenwoordig in de provincies Antwerpen en Luxemburg gesteld is.

In de afgelegen provincie Luxemburg met haar overwegend plattelandskarakter zijn ter oplossing van het vraagstuk der voeding zestien comités gevormd, die elk een district onder hun beheer hebben en waarvan de burgemeester van de hoofdplaats van het district voorzitter is. De leden van deze comités zijn personen die uit verschillende politieke partijen gekozen zijn. Daarnaast werkt in elke onderafdeling een hulpcomité, bestaande uit geneesheren, priesters, notarissen, magistraten en andere waardigheidsbekleders. De voedingsmiddelen, door het nationale hoofdcomité afgezonden, worden door de zorgen van die commissies rondgedeeld en zodoende waren er op 31 december reeds verspreid: 870.000 kg meel, 45.000 kg rijst, 38.000 kg bonen, 10.000 kg zemelen, 30.000 kg zout en 15.000 kg spek. Tot nu toe was de toevoer vrijwel voldoende, maar de voorraad meel, die in de provincie aanwezig was, is opgebruikt en men rekent nu, daarvan per maand omstreeks 1.750.000 kg nodig te hebben, te meer daar de bevolking niet gewoon is rijst en peulvruchten te eten, waardoor o.a. spekaanvoer ook in verhoogde mate nodig zal blijken. In den beginnen had men hier, waar de afstanden zeer groot zijn, te klagen over gebrek aan vervoermiddelen, zodat niet elke

streek voldoende voorzien kon worden, maar nu het provinciale comité de beschikking heeft verkregen over een vrachtauto, is dit euvel grotendeels verholpen. In het gebrek aan petroleum kon niet worden voorzien, doch de provinciale commissie kon de beschikking krijgen over een hoeveelheid carbide en acetyleen, dat trouwens meer en meer in België petroleum komt vervangen. Tot herstel van verwoeste huizen heeft de commissie aanzienlijke hoeveelheden bouwmetaal gekocht en voor de kleding der arme bewoners wordt ook in ruime mate gezorgd, terwijl ook hier, evenals elders met zo goed gevolg geschiedt, het inrichten van werkplaatsen, waar kledingstukken door de werklozen zelf gemaakt kunnen worden, in voorbereiding is. Ter voorkoming der werkloosheid steunt de commissie geldelijk die gemeenten, welke voor werkverschaffing het kappen van hout, het in bewerking nemen van steen- en leisteengroeven, het aanleggen en verbeteren van wegen ter hand nemen, en helpt ook de in deze streken zeer verbreide huisnijverheid weer aan het werk. Een voorbeeld van dit laatste levert het klompenmakersbedrijf van de inwoners uit het dorp Porcheresse, dat in augustus geheel verbrand werd en voor de oorlog omstreeks 8000 klompen per maand afleverde; de commissie heeft nu deze inwoners weer aan het werk gezet en voor 3000 frank klompen besteld, welke dan later ter beschikking van andere provinciale comités gesteld zullen worden.

Anderzijds zijn nog grote werken in de bossen in voorbereiding, welke aan 1600 houthakkers, zaggers enz. arbeid zullen geven. Uit het hout zal timmerhout kunnen worden vervaardigd voor de later in geheel België op te bouwen woningen.

Geheel andere hulp is natuurlijk nodig in de volkrijke en voor een deel industriële provincie Antwerpen. Hier is het terrein der werkzaamheden verdeeld in drie districten: Antwerpen, Mechelen

en Turnhout, welke resp. 807.356, 113.534 en 116.566 inwoners tellen; aan het hoofd staat een centraal bureau met zetel te Antwerpen, van waaruit alles beheerd wordt. Het provinciale hulpcomité, dat ook hier naast de voedingscommissie werkzaam is, heeft reeds onder de verschillende gemeenten bij de twee miljoen frank verdeeld. De werkverschaffing is o.a. te Boom en omstreken met zijn talloze steenbakkerijen ter hand genomen. Om hier aan de 15.000 werklozen arbeid te geven hebben de stad Antwerpen, de Nationale Bank en het provinciale comité, ieder voor een gelijk deel, 300.000 frank beschikbaar gesteld. Dit geld wordt voorgeschieden aan de gemeentekassen, die van hun kant voorschotten doen in bons op de lonen, welke betaalbaar zijn voor 80 percent in levensmiddelen, die in daarvoor speciaal ingerichte winkels goedkoop verkrijgbaar zijn. Ditzelfde systeem zal in meer streken der provincie in toepassing worden gebracht.

Men herinnert zich wellicht dat te Leuven, in de dagen der grote verwarring, op 26 augustus, vijftien burgers, onder leiding van prof. Nerincx, zich verenigden, een soort voorlopig gemeentelijk bestuur vormden en door hun zorgen terstond o.a. de politie, water- en gasleiding en andere noodzakelijke takken van dienst hersteld werden; onder hen behoorde ook de gemeentesecretaris, advocaat Marguery, de enige gemeenteambtenaar, die in de stad gebleven was. Nu er van de 29 gemeenteraadsleden 23 zijn teruggekomen en ook de burgemeester, de heer Leo Collins, is weergekeerd, heeft het voorlopig bestuur zijn functies neergelegd; dit is gebeurd in een plechtige gemeenteraadszitting, verleden woensdag in de grote zaal van het stadhuis gehouden. De burgemeester heeft op roerende wijze in herinnering gebracht wat Leuven aan de nu aftredenen te danken had en ieder hunner een gedenkpenning overhandigd, terwijl hij prof. Nerincx verzocht zijn steun aan het gemeentebestuur te willen blijven verlenen en het met zijn ruime

ondervinding voorshands nog terzijde te willen staan. Prof. Nerinx heeft dit aangenomen, de hoop uitgesproken, dat in Leuven de partijstrijd ook voortaan tot het verleden zou blijven behoren, en gepleit voor herstel van het vijf eeuwen oude bondgenootschap van universiteit en stadsbestuur; hij voegde er aan toe, dat de stad uit haar puinen moest herrijzen, schoner en bloeiender dan ooit.

Met de aanvoer van het uit Amerika gezonden graan schijnt het, vooral naar enigszins moeilijker te bereiken streken, nog vrij lastig te gaan. Zo heeft het comité te La Louvière, het grote nijverheidscentrum in Henegouwen, moeten bepalen, dat voortaan ieder slechts 185 gram brood, in plaats van het gebruikelijke half pond zou kunnen krijgen. Als reden wordt opgegeven de gebrekkige aanvoer en de noodzakelijkheid om reserves te vormen, maar, wat hiervan zij, het spreekt vanzelf dat dergelijke geringe hoeveelheden volstrekt onvoldoende zijn, vooral waar zo velen der armsten zich al met niet veel anders dan brood kunnen voeden. Gelukkig dat zulke feiten echter tot de hoge uitzonderingen beginnen te behoren en de bevoorrading der provincies elke dag beter wordt, dank zij de onvermoeide pogingen van het Nationale Comité, om overal waar dit nodig blijkt, verbetering aan te brengen en het arbeidsveld uit te breiden.

In een geheel andere hoek van België, in de industriestad Verviers, schijnt volgens vandaar komende berichten de toestand er niet beter op te worden. Einde februari was daar de helft der arbeidersbevolking werkloos; de grote weverijen als Peltzer en Zonen, L. Simonis, La Lainière, e.a. werkten nog vrij geregeld door, maar sedertdien is onder andere eerstgenoemde fabriek, zeker een der belangrijkste, stopgezet moeten worden. Ook hier heerst gebrek aan grondstoffen, doch gemeenteraad en industriëlen doen wat zij kunnen om de armoede te voorkomen. Dat de broodprijs

hier tot 45 centiemmen per kg (normale prijs in België is op het oogenblik 40) gestegen is, geeft te denken.

Van geheel andere aard is het bericht dat uit Visé komt. Men herinnert zich wellicht dat er voor een paar jaar in België heel wat de doen was over een plan om de verbinding Oostende-Duitse grens te verkorten, door een kortere lijn in de buurt van Luik aan te leggen. Laatstgenoemde stad verzette zich daar ten sterkste tegen en in de Kamer werden er heel wat woorden aan besteed. Nu blijkt de Duitse overheid deze zaak ter hand te hebben genomen en ingenieurs te hebben uitgezonden, die op het grondgebied van Visé en de nabijgelegen dorpen Moelingen en Berneau opmetingen hebben gedaan. Door dit nieuwe tracé zal de lijn van Aken te Glons op de lijn van Tongeren uitkomen en zal een aanzienlijke verkorting tot stand worden gebracht, omdat zodoende de omweg Luik-Herbesthal vermeden zal kunnen worden. Een kwestie, waarover anders wellicht nog jaren geredekaveld zou zijn, heeft nu kans, in oorlogstijd nog wel, binnen afzienbare tijd tot een oplossing te geraken.

Het is een in de laatste maanden, en niet alleen door mij, herhaaldelijk opgemerkt verschijnsel op welk een oppervlakkige wijze de Belgische menigte zich een mening vormt en dat deze mening later als ze hecht verankerd is, niet meer door een andere, meer juiste, te verdringen is. Deze eigenaardige eigenschap is onlangs zeer sterk uitgekomen bij de hulde aan Amerika, dat volgens de gangbare opvatting uit pure menslievendheid graan naar België gezonden zou hebben. Eenieder haastte zich knoopsgat of winkelraam met de Amerikaanse kleuren te versieren en hoog op te geven van de edelmoedigheid der grote republiek, terwijl hetgeen een ander, meer verwant en naburig land gedaan heeft en nog doet, nog voortdurend bij het grote publiek hier te lande niet

of zeer weinig op prijs wordt gesteld. Een treffend gevolg van dit alles komt uit in een aanmaning, welke het Brusselse blad La Belgique van gisteren zijn lezers meent te moeten toedienen. Het heet daar: Vele mensen verbeelden zich dat de Amerikaanse voorraden, die wij tegenwoordig ontvangen, liefdegaven zijn; dit berust op misverstand. De grote meerderheid der Amerikaanse levensmiddelen, welke wij ontvangen, wordt gekocht door de goede zorgen van de Commission for Relief en ons Nationale Comité moet dus kunnen beschikken over zeer ruime geldelijke middelen. Wij kunnen er dus bij het publiek niet sterk genoeg op aandringen om zich royaal te betonen. Het geve veel, maar met oordeel, en late zich niet exploiteren door de schuimers der weldadigheid.

Hulp voor de Antwerpse kleine kinderen.

De nood klaagt van alle zijden, nu reeds maanden lang, en het doet leed altijd weer nieuwe beden te moeten richten tot de reeds zoveel bezochte menslievendheid van Nederland en van onze in Nederland vertoevende landgenoten. Maar als het de nood van kleine kinderen geldt, weet de naastenliefde toch telkens nieuwe raad.

En de nood is groot onder onze arme kleintjes in België. Ondergetekenden ontvingen uit Antwerpen van het provinciaal vrouwelijk comité voor kleding en kindervoeding een schrijven om hulp, waaruit blijkt dat bij gebrek aan behoorlijk kindervoedsel en kleding wekelijks 48 zuigelingen sterven, tegen 10 in normale tijden, en dat het werk "Moederplicht en Kinderzorg" te Boom, dat elke week 80 kindertjes verpleegde, verplicht is geweest zijn arbeid te staken bij gebrek aan voedingsmiddelen.

Ondergetekenden zullen elke hulp, in natura of in geld, met dankbaarheid aanvaarden en naar Antwerpen laten overbrengen. Zij zijn echter zo vrij er de aandacht op te vestigen dat het Antwerps comité over de nodige vrouwelijke arbeidskrachten beschikt om de stoffen voor kleding ter plaatse zelf, volgens behoefte te doen verwerken.

Help onze arme volkskinderen! Een kleine gift kan een leven redden!

Mevr. Fr. Van Cauwelaert.

Gevers Deynootweg 81, Scheveningen

Mevr. L. Gevaert.

Hotel Wittebrug, Scheveningen

Voor de Duitse post in België waren tot heden vier postzegels uitgegeven: 3 centiemen op 3 pfennig, 5 centiemen op 5 pfennig, 10 centiemen op 10 pfennig en 25 centiemen op 20 pfennig. Thans zijn als vervolg op deze uitgave vijf nieuwe waarden verschenen, n.l. de 50 centiemen op 40 pfennig, de 75 centiemen op 60 pfennig, en 1 frank op 80 pfennig, de 1,25 frank op 1 mark en de 2,50 frank op 2 mark.

26 maart 1915

Belgische coupons.

De Nationale Bank van België heeft thans, volgens een bericht uit Luxemburg aan de Frankfurter Zeitung, besloten nog een stap verder te gaan, teneinde de bezitters van Belgische fondsen te helpen en bepaald, dat de vervallen coupons van de 4 procent

schatkistbiljetten van de 2 ½, 3, 4 en 4 ½ procent staatsleningen, en van de 2 ½, 3 en 4 procent Kongoleningen tegen de nominale waarde onder aftrek van commissie verzilverd zullen worden, dus niet meer beleend behoeven te worden. De bepaling, dat niemand meer dan 100 F per maand aan coupons kan verzilveren, blijft echter van kracht.

Een nieuw besluit van de militaire gouverneur te Brussel maakt bekend dat “alle mannen van Belgische nationaliteit, tussen 1892 en 1897 geboren, die Brussel of de voorsteden bewonen, zich bij het bureau voor aanmeldingen: Deutsches Meldeamt Gross Brüssel, moeten vervoegen”.

Het aanplakbiljet drukt er op dat het “uitdrukkelijk verstaan wordt dat de Duitse regering in geen geval voornemens is Belgen in het Duitse leger in te lijven of gedurende de oorlog naar Duitsland te voeren”.

Die zin is onderstreept.

De Messenger de Bruxelles, jong Belgisch blad dat een onderzoek naar de handelstoestanden te Brussel instelde, ontvangt van een muzikleraar die een prijs van het Brussels Conservatorium verwierf, volgende klachtbrief:

“Gij hebt het over handelaars; maar wat met de leraars, de vrije leraars althans? Wist ge hoe wreed onze ellende is, ellende die onder deftige kleuren moet verschijnen ... Geen mens meer die kunsten van vermaak aanleert. De gelukkigsten onder ons verliezen de helft, de drie vierden van de bescheiden les gelden die ze verdienen, de anderen, die de meerderheid zijn, ik verzeker het u, zijn alles kwijt ...”

Men weet dat, enkele dagen geleden, een Wagneruitvoering in de Muntchouwburg te Brussel plaats had. Drie Belgen, vertelt thans de Echo Belge uit Amsterdam, bevonden zich in de zaal. Het waren de schilder Knopff, prof. Dwelshauwers en diens vrouw Chandlair. De Echo Belge heeft ook de uitleg van die algemene onthouding. Een syndicaat van bankiers en wisselagenten, te dien einde gesticht, had de helft der plaatsen in de zaal gekocht ...

Waarlijk: de Brusselse ironie kan zich kosten getroosten ...

27 maart 1915

De economische toestand van België.

Brussel, 25 maart.

“The commission for Relief in Belgium zal in deze maand tussen de 80.000 en 90.000 ton levensmiddelen over alle provincies van België verdelen. Dit is de grootste hoeveelheid, die er tot nog toe in een maand is uitgedeeld,” lees ik in ons avondblad van 23 maart, en naar aanleiding van deze getallen, wil ik nog eens enkele cijfers naar voren brengen, welke de lezer zullen vergunnen zich een oordeel te vellen over de belangrijkheid van deze voorraden.

Het nationale comité, door welks zorgen de uit Amerika aangevoerde levensmiddelen over de provincies worden verspreid, beschikte op 14 maart jl. over 3430 ton meel en 2400 ton tarwe in magazijn en verwachtte op die datum de lading van zeven schepen, tussen 1 en 14 maart te Rotterdam binnengekomen, welke lading 18.463 ton meel en 5536 ton tarwe bedroeg.

In totaal beschikt het nationaal comité dus op dit ogenblik over rondweg 22.000 ton meel en 8000 ton tarwe; om tot de vereiste 80

à 90 duizend ton te komen, zullen dus de tussen 14 en 31 maart te Rotterdam aangevoerde en aan te voeren voorraden 50 à 60 duizend ton moeten bedragen, een cijfer dat moeilijk te bereiken zal zijn.

Anderzijds brengen wij in herinnering dat de benodigde voorraad o.a. bedraagt: voor West-Vlaanderen 3000 ton per maand, voor Brabant 10.000 ton per maand, zodat het totaal benodigde ruw op 50.000 ton per maand geschat zal mogen worden, waarbij dan de dagelijkse uitkering per hoofd nog op minder dan 200 gram berekend is. Dit laatste getal is een gemiddelde, want op vele plaatsen wordt nog volstaan met 150 gram per dag, hetgeen een minimum is, terwijl 250 gram per dag het gemiddelde, dat nu reeds vrij algemeen bereikt is, behoort te wezen.

Een van onze medewerkers heeft er voor enkele dagen, na een reis door België, in deze krant zijn verwondering over uitgesproken, dat voor de bezoeker het land zo weinig littekens meer vertoont van de wonden, in het najaar geslagen. Vergeefs, zegt hij, zou men naar loopgraven of andere sporen der legerscharen, welke hier langs trokken, zoeken, en de landman gaat zijn dagelijkse weg, alsof er niet gebeurd was.

Tegen deze indrukken trekt de Gentse Bien Public te velde, in enkele beschouwingen, die zeer zeker weergegeven behoren te worden, daar zij ons de keerzijde der medaille vertonen.

In de toestanden, gegroeid uit de ontwikkeling van nijverheid en handel, zegt het blad, zijn materiële verwoestingen slechts bijzaak; zij raken onze nationale voorspoed slechts aan de oppervlakte, mag men zeggen. Maar daarnaast veroorzaakt de oorlog in de levensorganen van ons economisch bestaan diepe wonden, die

soms onherstelbaar zijn. Lijden zelfs de onzijdige staten, Nederland, Spanje, de Scandinavische rijken niet onder de stilstand van de nijverheid en de belemmeringen van de handel? De aangerichte verwoestingen kunnen niet vanuit een spoorwegcoupé beoordeeld worden; men zou, om zich daarover een begrip te vormen, in de huizen moeten binnendringen, te midden der gezinnen uit de werkliedenstand en tot in de families, die gisteren nog voor rijk werden aangezien.

Meer dan een ander land was België voorbestemd de economische terugslag van de oorlog te ondervinden, zelfs voor het geval waarin de strijd niet het Belgische grondgebied tot toneel zou hebben genomen. De bebouwbare oppervlakte van het land toch is veel te klein om aan zeven en een half miljoen inwoners de benodigde levensmiddelen te verschaffen, hoe hoog de landbouw er ook zou worden opgevoerd, en daarom zijn wij Belgen verplicht een groot deel van onze verbruiksartikelen uit het buitenland te ontbieden, en zijn wij eveneens verplicht, om onze invoer te kunnen betalen, van onze kant uit te voeren, dus voort te brengen. Storing van de wereldhandel ontnemt ons onze afzetgebieden en de grondstoffen, waar onze nijverheid behoefte aan heeft, en daarmee onze voorraden levensmiddelen.

Het totaal van onze in- en uitvoer bedroeg in 1912 negen miljard, waarbij 2 ½ miljard transit te voegen is; dat was dus een cijfer, dat het dubbele bedraagt van dat van Engeland, wat de bevolking aangaat (in 1911 voor Engeland 575 F per inwoner, voor België 1080 F). Daaruit volgt de geweldige verwarring, die de bijna volkomen vernietiging van in- en uitvoerhandel over ons gebracht heeft; het was de stilstand voor onze nijverheid, de werkloosheid voor onze werklieden, het zou de hongersnood geweest zijn, wanneer medelijdende volkeren ons niet te hulp waren gekomen.

Afgescheiden van elke invasie, zouden wij ons in elk geval in een verschrikkelijke toestand bevonden hebben alleen al door de oorlogscrisis, terwijl men daarbij nu voegen kan de gevolgen van de krijgsverrichtingen en van de bezetting.

Men mag de oppervlakkige sporen van de oorlogsgesel doen verdwijnen, loopgraven dichtmaken, doden begraven, puin opruimen, velden omploegen, maar daaruit moet niet besloten worden dat België's rampen een einde hebben genomen. Lange jaren van volhardend werken zullen nodig zijn om de helling, waarlangs wij in enkele dagen afgestort zijn, weer op te klimmen, doch dat zal ons lukken, juist omdat wij, in plaats van voor de oppervlakkige beschouwer romantische houdingen aan te nemen en over onze rampen te wenen, ons weer aan het werk weten te zetten na de stormen.

De tegenwoordige ongelukken, besluit het blad, hebben ten gevolge gehad dat ieder zich ervan heeft kunnen overtuigen, dat een nauwe band alle takken van nationaal leven onderling verbindt. Vroeger ontdekte men zekere strijdigheid tussen de belangen van de burgerij en die der werklieden, tussen die van arbeid en kapitaal, tussen die van stad en platteland. Laat ons hopen, dat deze vooroordelen nu verdwenen zijn en het innige verband tussen al onze belangen beter begrepen zal worden. Door de eendracht van al onze krachten zal de welvaart herleven.

28 maart 1915

Berlijn, 27 maart. Het Nationale Steuncomité voor België heeft invoering van broodkaarten in heel België bewerkstelligd wegens het krapper worden van de toevoer van Amerikaanse levensmiddelen.

30 maart 1915

Aan het Belgisch Informatiebureau wordt uit Antwerpen gemeld:

Een onderzoek is ingesteld naar aanleiding van een klacht die bij overheid ingekomen is, omdat er verschillende opkopers levensmiddelen vergaren, die naar Duitsland gestuurd worden. Dit moet geschieden in Brussel, Antwerpen, Gent en enige andere steden. De opgekochte waar wordt in kleine pakken naar Duitsland verzonden.

Aan het Belgisch Informatiebureau wordt uit Le Havre gemeld:

De heer Davignon, Belgisch minister van buitenlandse zaken, en de heer Klobukowski, Franse gezant aan het Belgische hof, hebben een Frans-Belgische overeenkomst getekend, waardoor de conventie van 30 juli 1891 betreffende de militieplicht voor de duur van de oorlog wordt geschorst.

Door de conventie van 1891 hadden de Franse en Belgische regering het inschrijven op de militielijsten van sommige categorieën van jongelui tot hun 22^e jaar verschoven, en wel van hen die in Frankrijk uit Belgische ouders of in België uit Franse ouders geboren waren, ten einde hen tot die leeftijd in de gelegenheid te stellen een van de twee nationaliteiten aan te nemen.

Het toepassen van deze conventie, die in de huidige omstandigheden een aantal Belgen en Fransen bevoordeelde, bracht ook ernstige bezwaren mee door het verdagen van de inlijving van een aanzienlijk aantal jongelui. De overeenkomst van 13 maart 1915, die deze conventie van 1891 schorst voor de duur van de oorlog, bepaalt o.m. het volgende:

1 De jongelui in Frankrijk geboren, uit Belgische ouders, die beiden in België zijn geboren, moeten in het Belgisch leger dienst nemen.

2 De andere categorieën van jongelui, waarop de conventie van 1891 doelt, namelijk, zij die in Frankrijk geboren zijn uit Franse ouders, worden voor het Franse leger opgeroepen. Maar zij die een bewijs kunnen tonen van vrijwillige dienstneming in het Belgische leger, of zij die in dat leger wensen te dienen, zullen niet in het Franse leger ingelijfd worden, maar naar het dichtst bijgelegen Belgische militiebureau worden verwezen.

De overeenkomst van 13 maart 1915 slaat uitsluitend op de militieplichten: men is formeel overeengekomen dat de nationaliteitsvraagstukken eerst na de oorlog zullen behandeld worden, en dat dienstneming in het ene of het andere leger, in geen geval kan worden beschouwd als een toetreden tot de ene of andere nationaliteit.

31 maart 1915

Schadeloosstellingen voor door de Duitse autoriteiten in België en Noord-Frankrijk gedane rekwisities.

De minister van buitenlandse zaken brengt het volgende ter kennis van de belanghebbenden:

De Duitse regering heeft voor de regeling van de schadevergoeding, in verband met de in België en Noord-Frankrijk door de Duitse autoriteiten gedane rekwisities, een bijzondere commissie ingesteld, bestaande uit drie juristen en twee kooplieden. Deze commissie (de "Reichs Entschädigungs-Kommission") heeft tot taak zich met de belanghebbenden te verstaan, ten einde zo spoedig mogelijk hun eigendomsrechten op de door het militair bestuur

gerekwireerde goederen te onderzoeken en het bedrag der te betalen schadeloosstellingen te bepalen. De commissie heeft haar zetel te Berlijn, W. Mauerstrasse 53.

Aan haar zijn, ter onmiddellijke onderzoeking, de reclamaties van Nederlandse belanghebbenden overgelegd, die aan het Duitse departement van buitenlandse zaken waren toegezonden. De verschillende facturen en opgaven, die door tussenkomst van het Nederlandse ministerie van buitenlandse zaken aan de Duitse regering zijn overgelegd, bevinden zich dus thans in handen der bedoelde commissie.

De Duitse regering beveelt Nederlandse belanghebbenden aan zich tot het verkrijgen van inlichtingen, hetzij mondeling, hetzij schriftelijk, rechtstreeks te wenden tot dr. Hickmann, voorzitter der commissie, aangezien de stukken, overgelegd om de eigendomsrechten te bewijzen, daartoe niet altijd voldoende zijn en omdat de adressen der belanghebbenden er niet altijd duidelijk uit blijken.

Nu de Duitse regering de behandeling van deze aangelegenheid geheel in handen heeft gegeven aan een bijzondere, te dien einde ingestelde commissie, en belanghebbenden rechtstreeks, persoonlijk of per brief, hun belangen voor die commissie kunnen voordragen, bestaat er voor het ministerie van buitenlandse zaken voorlopig geen aanleiding verder zijn tussenkomst ten deze te verlenen.

De minister van buitenlandse zaken geeft daarom aan alle personen, wiens goederen in België of Noord-Frankrijk door de Duitse autoriteiten zijn in beslag genomen of gerekwireerd, in

overweging, zich niet meer te wenden tot zijn departement, maar rechtstreeks tot de te Berlijn zetelende commissie.

Cichorei wordt thans in grote hoeveelheden in België voortgebracht. In Duitse bladen wordt dat gewas aanbevolen als een smakelijke groente, die om haar hoge ijzergehalte veel meer diende te worden genuttigd dan thans het geval is. Voor 25 tot 30 pfennig per pond zal de Belgische cichorei in Duitsland worden verkrijgbaar gesteld.

Men schrijft ons:

De economische toestand van de bevolking te Antwerpen wordt met de dag ernstiger, zo zelfs, dat tal van middenstanders zich hebben aangemeld om in de omtrek op het land arbeid te verrichten, als het omspitten van de grond voor het planten van aardappelen, dat vanwege het Duitse gouvernement op grote schaal plaats vindt. Als loon wordt 2 cent per vierkante meter voor omspitten op een diepte van 40 cm betaald.

In het voorschrift omtrent het broodrantsoen is weer wijziging gebracht. Tot voor enige dagen was dit 2 kg per week en per hoofd. Sinds enige dagen is bepaald, dat dit rantsoen voor personen beneden de 16 jaar slechts 1 kg mag bedragen.

In Hoboken is het eveneens met de bevolking treurig gesteld. Sinds enige weken wordt daar aan 1100 huisgezinnen wekelijks 1300 frank als onderstand uitgereikt.

De rekvisities te Antwerpen.

Uit een kennisgeving van de Nederlandse minister van buitenlandse zaken, opgenomen in ons ochtendblad van heden, is gebleken dat

de Duitse regering voor de regeling van de schadevergoeding in verband met de in België en in Noord-Frankrijk door de Duitse autoriteiten gedane opvorderingen een bijzondere commissie (de Reichs Entschädigungs-Kommission) heeft ingesteld, die tot taak heeft zich met de belanghebbenden te verstaan, ten einde zo spoedig mogelijk hun eigendomsrechten op de door het militair bestuur opgevorderde goederen te onderzoeken en het bedrag der te betalen schadeloosstelling te bepalen.

Hoe hoog de door de opvorderingen bij grote hoeveelheden ontstane nood, althans te Antwerpen, was gestegen, blijkt ons uit een rapport van de waarnemende voorzitter van de Kamer van koophandel aldaar, de heer E. Castelein, welk rapport aan de voorzitter en leden van de Intercommunale Commissie te Antwerpen uitgebracht, de lezing ter kennisneming van wat een oorlog also over een land kan brengen alleszins waard is. De rekwisities hebben de voorraden uitgeput en de nijverheid in die mate verlamd, dat men te Antwerpen nog ver van de herleving van het economische leven verwijderd is, zoals in het rapport gezegd wordt.

Een onderzoek naar de volle omvang der opvorderingen was om verschillende redenen niet mogelijk, maar het onderzoek is toch gebeurd in verband met verschillende takken van handel, alhoewel men zelfs hier niet volledig kon zijn. Voorts wordt in het rapport, dat op 18 maart gedateerd is, opgemerkt, dat in strijd met de verzekeringen, welke voor twee maanden in formele en categorische bewoordingen door de meest gezaghebbende Duitse ambtenaren gegeven zijn, de opvorderingen, zelfs de geregelde, op enkele kleine uitzonderingen na, niet vereffend zijn. Ook was aan de maatregelen, welke ter regeling van de betwiste opvorderingen toegezegd worden, nog geen begin van uitvoering gegeven.

Daarop wordt het overzicht van verschillende opvorderingen gegeven. Wij vermelden daarvan de hoofdzaken en treffen dan de volgende cijfers aan: 40.000 ton kaas, 18.000 ton maïs, 40.000 ton gerst, gezamenlijk ter waarde van 18 miljoen frank; voorts voor 2.450.000 frank aan lijnzaad; voor omstreeks 5.000.000 F aan lijnkoeken (dit is de hoeveelheid, aanwezig bij de intocht der Duitsers); meer dan 4.000.000 F aan salpeterzure zouten; de gehele voorraad dierlijke en plantaardige oliën (bedrag niet te schatten); ongeveer 3.000.000 F aan petroleum en minerale oliën; bijna 6.000.000 F aan wol (november-januari opgevorderd); 10.000.000 F aan caoutchouc; 20.000.000 F aan koper (de opvorderingen dateren van de 1^e december); 1.150.000 F aan paardenhaar (opgevorderd op 15 december); 785.000 F aan ivoor, waarvan voor 334.000 F toebehorend aan de staat (opgevorderd sedert 20 november); 500.000 F aan hout; 2.000.000 F aan cacao; 4000 zakken koffie (van de overige hoeveelheid van 966.000 zakken mag niets worden van de hand gedaan zonder uitdrukkelijke machtiging van de Duitse overheid); 2.000.000 F aan rijst; en 1.100.000 F aan wijn.

Het totaal van de bedragen, bij de vorige opsommingen betrokken, beloopt rond 85.000.000 F, waarvan ten hoogste 20 miljoen betaald zouden zijn. Van de overschietende 65 miljoen is voor een hoeveelheid ten bedrage van 60 miljoen zelfs de prijs nog niet vastgesteld. Overigens blijven de genoemde cijfers volgens genoemd rapport ver beneden de werkelijkheid, zelfs voor het merendeel der vermelde artikelen. Aldus is men in min of meer officieuze schattingen dan ook reeds tot bedragen van honderden miljoenen voor de opvorderingen gekomen. Wij hoorden van een bedrag van 300 tot 400 miljoen.

Bovendien is het merendeel van de niet opgevorderde waren, zoals het grootste gedeelte van het bovengenoemde artikel koffie, "geblokkeerd", d.w.z. dat zij zonder een bijna niet te verkrijgen machtiging van de Duitse overheid niet van de hand mogen worden gedaan. Het rapport beroept zich op deze staat van zaken, als het van een stagnatie in de Antwerpse handel spreekt, die bovendien wordt verscherpt door de ontstentenis van bijna alle verkeer en regelde verbinding met het buitenland.

De voornaamste bedenkingen, welke in dit rapport ten aanzien van de opvorderingen worden geuit, zijn het gemis van een overeenkomst over de prijzen en de vertraging bij de betaling van de opgevorderde waren. Toch had de eerste proclamatie aan de Antwerpse bevolking waarborgen toegezegd voor de eerbied van de persoonlijke veiligheid en de eigendommen tegen de vervulling van de zijde der Antwerpenaren van de aan de bevolking van bezette steden door de internationale overeenkomsten opgelegde verplichtingen.

Daarbij komt, dat toen in december aan België, dat reeds zoveel geleden had, een maandelijks schatting van 35 miljoen frank, d.i. in het geheel 420 miljoen voor de vastgestelde periode van een jaar, werd opgelegd, de maandelijks schattingen van 35 tot 40 miljoen verhoogd werden (in het geheel dus voor de termijn van 1 jaar van 420 tot 480 miljoen) op voorwaarde, dat een einde zou worden gemaakt aan het toen in zwang zijnde stelsel van opvorderingen, wat o.a. zijn uitdrukking vond in een bekendmaking van de gouverneur-generaal in België, waarin gezegd werd: "De vergoeding voor de in hun geheel opgevorderde of op de vorderen waren zal zo spoedig mogelijk worden geregeld tegen contante betaling, in papieren van waarde van de eerste soort of in een tegoed bij de Duitse banken."

De Belgische bevolking heeft zich aan haar verplichtingen gehouden en de 4 vervallen maandelijkse schattingen op het vereiste tijdstip opgebracht, 20 miljoen zijn daarbij meer betaald dan aanvankelijk was vastgesteld, maar de daarvoor verkregen voorwaarde – geen voorrecht – was niet nagekomen. Sedert de beloften in het begin van januari was er nog niets veranderd aan de opvorderingen bij grote hoeveelheden. De enkele reglementen, tot stand gekomen na de tussenkomst van de Getreide Commission, vormen een kleine uitzondering en zullen wellicht niet opwegen tegen de nieuwe opvorderingen. De prijzen worden niet vastgesteld, zegt het rapport verder. De verschuldigde miljoenen worden niet betaald. De beloofde commissie wordt niet in het leven geroepen. De officieel aangeplakte of mondeling plechtig gedane toezeggingen zijn in meer dan 2 maanden niet verwezenlijkt. Op een vraag van een Antwerpse firma ontving deze van het ministerie te Berlijn d.d. 10 maart het volgende antwoord: “De vraag wanneer en op welke wijze de betaling door de legeradministratie van de op vijandelijk bezet gebied opgevorderde waren geregeld zal worden wordt nog overwogen. Voor de vaststelling van een algemeen definitief reglement is het niet mogelijk zich met de oplossing van een bijzonder geval bezig te houden.”

Nu is dan de in de aanhef genoemde Reichs Enschädigungs-Kommission benoemd, nadat er reeds ernstig sprake van was, vernamen wij, dat de bestendige deputaties op aandrang van de getroffen handelaars de 15^e april bezwaren zouden opperen tegen het betalen van de alsdan vervallende 40 miljoen der oorlogsschatting. Het zal mogelijk een wenk geweest zijn voor de Duitse regering om met de instelling van de commissie niet langer te wachten en ook de betaling van de opgevorderde waren niet nog meer naar de toekomst te verschuiven.

In hoeverre deze betaling nu zal geschieden en op welk tijdstip, bleek uit hetgeen van de opdracht aan de commissie is bekend geworden niet. In het aan de Nederlandse Staatscourant ontleende bericht stond daarvan tenminste niets vermeld.

3 april 1915

Inschrijving voor de militie van in België geboren jongelingen.

Het geval, dat jongelingen, geboren in België ofwel hier te lande uit ouders, die in België geboren zijn, zich ter inschrijving voor de militie aangeven, heeft zich in meer dan een gemeente voorgedaan.

Daar niet uit enige hoofde bleek, dat zij de Belgische nationaliteit bezaten en in de tegenwoordige tijdsomstandigheden van Belgische autoriteiten daaromtrent geen verklaringen te krijgen waren, heeft de commissaris der Koningin in de provincie Zeeland aan de minister van binnenlandse zaken gevraagd, hoe in deze gevallen gehandeld moest worden.

Naar aanleiding daarvan heeft de minister van buitenlandse zaken aan zijn ambtgenoot van binnenlandse zaken het volgende bericht:

Het komt mij gewenst voor, tot de inschrijving voor de militie hier te lande van de bedoelde jongelieden niet eerder over te gaan, dan nadat zal zijn gebleken, dat zij de Belgische nationaliteit niet of niet meer bezitten. Desgewenst ben ik gaarne bereid, mijn tussenkomst te verlenen voor een nader onderzoek in deze zaak. Ik houd mij alsdan aanbevolen nauwkeurige inlichtingen te mogen ontvangen nopen de plaats en de datum van de geboorte in België, hetzij van de betrokken jongeling, hetzij van zijn vader, alsmede omtrent de namen en de voornamen van beiden.

Ingeval door middel van dit nader onderzoek geen voldoende zekerheid is kunnen worden verkregen nopens de nationaliteit van de betrokken jongeling, zou m.i. nog aanbeveling verdienen, dat, indien aanwijzing voor de werkelijke dienst plaats heeft, uitstel van eerste oefening zou worden verleend tot enige tijd na het sluiten van de vrede.

Het komt mij voor, dat, indien overeenkomstig het voorafgaande wordt gehandeld, zoveel mogelijk wordt vermeden, dat Belgische onderdanen ten onrechte en in strijd met het traktaat van 1900 aan dienstplicht hier te lande worden onderworpen. Zodra zodanige personen hun Belgische nationaliteit zouden hebben aangetoond, zou op grond van bovengenoemd traktaat hun ontslag uit de militaire dienst in Nederland onmiddellijk moeten volgen en, afgescheiden nog van het nadeel, dat voor de betrokken personen uit hun inlijving bij het Nederlandse leger zou kunnen ontstaan, zou deze inlijving tevens nog het ongewenste gevolg hebben gehad, dat gedurende enige tijd Nederlanders ten onrechte niet aan dienstplicht hier te lande werden onderworpen.

5 april 1915

Kardinaal Mercier.

Parijs, 4 april. De Parijse Croix schrijft: De Költnische Zeitung meent de verklaring van kardinaal Mercier, dat de Duitse overheid hem de vergunning om zich vrij te bewegen had afgenomen, te moeten tegenspreken. Volgens het Duitse blad zou de bisschop van Mechelen eenvoudig vergeten hebben zijn vergunning intijds te laten hernieuwen en dat achteraf gedaan hebben. De waarheid is als volgt: Bij brief van 3 januari, die de 4^e januari te Mechelen bezorgd is, heeft generaal von Bissing aan kardinaal Mercier

medegedeeld, dat hij wegens de herderlijke brief zijn vergunning om zich vrij te bewegen introk. De kardinaal protesteerde op waardige wijze in zijn antwoord, dat hij aan de brenger van de brief meegaf. Eerst na krachtige protesten van het Vatikaan heeft de Duitse regering de 23^e januari aan de kardinaal de vergunning om zich vrij te bewegen teruggegeven.

6 april 1915

In ons avondblad van 17 maart 1915 is medegedeeld, dat in alle kleine plaatsen en dorpen van België door de Duitse militaire overheid is ter kennis gebracht dat van donderdag 18 maart 1915 af alle Belgen van 16 jaar tot aan een bepaalde leeftijd zich ter controle moesten melden.

Van bevoegde zijde bericht men ons thans, dat deze mededeling in tegenspraak is met het besluit van de gouverneur van 13 februari 1915, volgens hetwelk de controle plaats vindt alleen voor jongelieden geboren in 1892-1897, dus van de 18-jarige leeftijd af. Bovengenoemde mededeling in ons blad van 17 maart is dus onjuist.

Nogmaals wijst men er ons op, dat de persoonlijke aanmelding van de jonge Belgen bij de controlebureaus enkel tot doel heeft, toezicht te houden op de jongelieden en te verhinderen, dat zij zich over de grens begeven.